

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Ḥoveret yen Levanon

Bril, Yehi'el

Paris, 626 = 1866

מיחתפנ מירפס השלש

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9491

שלושה ספרים נפתחים

ממנו שניאור זק"ש

שלושה ספרים נפתחים לנו בשנה השנית ללבנון, אשר היו סגורים עד כה וכחנאים
בבתי עקד הספרים, ולא ראו עווד מחורות הדכוס, והם: ספר זכיות, זכות אדם;
ספרו של משה רבנו אדוכנו הרב המאמין בן מיימון, הוא פירוש למסכת ראש השנה;
וספר שעשועים.

א) : והנה הספר הראשון, זה ספר זכות אדם, זה ספר תולדות אדם גדול בפילוסופיה
התכולה בעיקרה (אחלחטעש), כל עלמו הוא בא לתקן את חטא אדם הראשון, ועליו
לבוא ולתקן כה חטא חזיה אדם אחרון על עפר קס, כי חטא חטא אחד הסופרים והמעתיקים
את הספר הזה, הספר אשר נמלא בקרית, ספר אשר להקשרית פה יר"ה, חטא חטא
למחברו האמתי, כי נתן את כבודו לאחר המאוחר לו, הוא דון יל חק. ובאמת, כפי
ברחה מספר תשובותיו של הרב אברבנאל ז"ל לשאלות ר' שאול הכהן, (וחותו הוליד הריד"ח
גוקובי) אשר גם הוא סופר ומוכח את כל תבוייו אשר חבר, כי לא בילחק יקרא לנו
הזרע הזה ספר הזכות. ואם יאמר האומר: אולי חבר הרב הזה, דון ילחק את הס'
הזה את"ב בסוף ימיו, גם זה חינו. כי הנה הגאון החוק ר' ברוך חוקיטו ז"ל, אשר הוליא
לתורה בשנת ש"ו את"ס מעייני השועה לו ז"ל, הביא לנו בדבריו היקרים אשר הקדים להם'
ההוא, מספר תולדות חיי אברבנאל, והעתיים אשר עברו עליו, וחברון כל ספריו, גם אלה
אשר נאבדו מאתנו, ולא זכר עזה דבר; וזהו היה דון יוסף בן הר עודנו בחיים עמו,
והלח הוא ידע את הכל, ולא היה מחרש מהשמיע לו דבר הס' המעולה ההוא! — ובלעדי
זאת: הנה כאשר יראה המעיין בפירוש הריד"ח לפרשת: אלה תולדות השמים, עד: והאלים
ידע, אזי ידע כי לא לו יהיה הזרע, ושחת הסופר בהב"י של אולר הספרים לבלתי נתן
זרע לחתיו המוכנה עיניו בשם: אד"ס. כי הנה הריד"ח גם יתרעם במאד מאד על הראב"ע
ומפראשיו ורמב"ם ומפראשיו ועל הרלב"ג ויתר המפראשים שפראשים עיניו מורתנו (הבאים
בס' הזכות הזה) רק בדרך ההמשל והגורוי, ואת הוראתם הפשוטית יפשיטו מעל הכתובים
לנמי; והוא בחכס היודע פשר דבר תמיד, יאחר גם בזה בדרך הממוכע, כי יאמת
גם את הפשט הגאון גם את הרעו הרותני, וילכו שניהם יחדו, בהסכמה אחת. ואך
היה יביל לחבר ס' כזה הסותר את בנינו אשר בנה בס' לתורה, ואת הנטוע עמנו גם
במסורת, לבלתי לעקור את כל גוף הפשט, יעקוב! —

וידענו היום הקורא הנכבד, כי הס' זכות הזה היה מוכח לפני הריד"ח בשעה שכתב
פירושו לזוה תולדות השמים וגו'. ועל ברחמי חין אכתוב שחיסלמוכע האמת בתוך חכמו ולכתב
הדבר חסות לזכרו תלילה, כי העתיק הריד"ח מתוך הס' זכות הזה, דברים כהויתם,
בכתבם וכנאום ממש (רק שנה והפך את השדר לפעמים) ולא ידבר בשמו! — ומעשהו
בזה כמעשהו הגדול בדורו אשר שמו בקרבו (הרב בעל העקדה ז"ל), אשר מן הבאר
אשר חפר יחוק עראמה שמה עי תבנות ואת שמו לא הזכיר, כאשר הראה לנו הרב הגאון
והחכם הגדול ר' תיים יוסף פאלחק כ"י עטרע ביטע, בתולדות הרי"ע אשר
כתב בראש ס' עקדת יחוק, פי לא ברה האר הריד"ח כמה דברים אשר כתב בס' תלח
וכפ' גבבים; כי דברים שכתב בס' תלח ילאו ענעל העקדה בשער ל"ו, ודברים שכתב בס'
גבבים, נבנים המה גם בשער ל"ט! — וגם חני חפתי להעריך פה דברי
הריד"ח בס' בראשית שסולרשותם עם דברי ס' הזכות, ע"ד שעה הרב הה"ג הג"ל ש'
בתולדות הרי"ע גם. אך חכום חני למלס את משכני בהר הלבנון, בלי יורידו דברי על פי
מדותיו של .. בעל הלבנון יל"ו, אשר יעוד באומר, ולא יתכני לדרוש במדת מרבוי, רק
במדת מיעוט. אך מיעוט ובמדת מדרך קלרה. כי מקולר רוח נדינה בעס לקנות במחיר
חכמת הלבנון, מוכרת לקרן גסהות אף בעקוס שאמרו חכמים להאריך ... ואחרי אשר ללבנון אף
די באר בבחלה ובחלה, ע"ב חנקש מאת הקורא המושביל, כי לא יתעלל ולא יתראל בא מלעיין
היעב בכל דברי הריד"ח שס' בראשית בעקוס המוסון, ובתחוד בשאלות י"ד, ב"ה, כ"ג

ל"ד ל"ה ול"ו (ועם בסוף כתוב: ולא בדרך עוכב, ול"ל: עוכב) ויעריכם וישום עם המדובר
 בכל אלה בספקות הכתובות בס' הזכות הזה, וימלא כי דברי כנים ונאמנים. גם מה
 שלמד עם הרד"א זכות על הרמב"ם והנמשכים אחריו, מה שהביאם לכתות מדרך הפשט
 בזה, אע"פ שבסיפורים אחרים של תורתנו הקדושה, ובפרט בעניני המלות לא נטו ח"ו אף
 פגיעה אחת מפשוטן של מקראות, ולא ימשילו ולא יליירו דבר (עי' מה שכתבתי מזה ביוכתי
 לד"ס ח—), הם הם דברי מחבר ס' הזכות במה שהתכלל בזה הוא בעלמו על זה (ובריד"א
 שם כלפס בטעות: ולא אמונת הכמלחות, ול"ל: הנמנעות. ולא עוד אלא שאפילו
 בביאורו של הרד"א הרמז"י שם נטה בהרבה דברים אחרי המחבר שלנו. והנה הוא הרד"א
 משיג עליו ג"כ בלי הזכרת שמו בפירוט, ויכהו בלשון רבים: "וכל האוחזים דרכם (של
 הראש"ע רמב"ם ורלב"ג) וכו'" "והאוחזים דרכו" (של הרמב"ם), גם שפרטי הספור
 יכלו ספקות, כי אינם מענין הרמז שחשבו בהם, והוגרכו בעליהם להשיב ע"ז שאינם
 רומזים כלל, אבל שבאו ליסות המשל בו" "אבל אחרי שהאיתי הרב המורה והראש"ע וגם
 יצר המחברים בו". וגם הדבר אשר דבר הרד"א שם לאמר "ואם בסלם יעקב.. כענינו
 מדרך הפשטי' מקום לזה בו", הוא מכוון כנגד המחבר שלנו לנטל דעותיו; ודוק בכל אלה
 ותמא— ויש לנו להפוך בזכות אדם גדול כהרד"א, ולומר שהיה לו בזה איזה טעם
 כמזם נעלם ממונו, במה שהעלים ממונו, שם המחבר ס' זכות אדם. ואולי משום כבודו
 של המחבר, שהיה יקר בעיניו היה כאלן להשיג עליו (ואעפ"י שהשתמש הרבה בדבריו),
 על כן לא רצה לגלות את שמו ולפרסמו, לבלי התכבד בקלון חברו ברבים. כי ס' הזכות היה
 אז עוד כספר החתום, ולא נודע לרבים; לא כן ספר המורה שהיה כבר מיומם רבים ספר
 הגלוי לכל. כן היו נודעים לכל פירושי המורה, וכן היו מוגלות מגלות ספרי הראש"א ומפרשיו
 וספרי הרלב"ג, ולא יכול עוד הלפינים ולכסות עליהם— וזוה יש לדון לכף זכות,
 גם את הסופר ספר הזכות כי יחסו להרד"א, בעבור שמלא אולי גם הוא השתוות הדברים
 בפ' הרד"א לבראשית, שרמזנו עליהם, עם דברי המחבר ס' הזכות, ועל הסתירות שיש
 בדבריהם לא עמד; ומה גם כי המחבר לא רשם את שמו ועל ספרו בפירוט, באשר רמזנו כבר
 ובאשר באמר עוד. ואולי כמלא עם ס' הזכות בכתובים עם איזה ספר מהרד"א ביתד, לכן
 ככתב גם הוא על שמו; ומקרה לא טוב בזה קרה לא פעם ולא שמים לספרתנו! —
 ואמנם עם המחבר באמת היה ר' דוד מרוקא מרטיקא. הן אמת, כי
 בעל שפתי ישנים ז"ל הזכיר רק את שם הספר, ורושם ואומר בקטור בזה"ל: זכות אדם
 והוא מדבר בזכותו של אדם הראשון שלא חטא באכילתו מן העץ, כתיבת יד; וכן כותב
 אחריו גם הגאון בעל סדר הדורות ז"ל. אבל היו גם אנשים חכמים מזכורגם את שם החבור
 וגם את שם המחבר, ועל ידי קלתם נעשה לו להמחבר זה ספר זכיות כדורות או
 כשגרות. ר' אליה חיי בר' בנימין מנייאכלאנו (ובעל שלשלת הקבלה כותב: ר' איז חיים
 מקייאקיאנו) בעל אגרת חמודות, כ"י בידי אש חמודות, נדעות ובמדות, הלל הוא הגביר
 האדיר, אשר אדירי כל חפצו הן חבת הקדש שפתנו והחבת ספרי חכמינו החכם ונבון הנודע
 לשם ולתהלה בקצוי ארץ כמזה נפחלי הירץ גינצבורג כ"י הי"ו, ר' אלי זה גם הוא
 אחר קנא קנאתי — ולכן פגע הקנאי הזה גם במחברנו זה, ואמר שם בזה"ל: "גם ראיתי
 להעירך אחי שגא לידי ספרים רבים ונכלל ספר מיוחס לר' דוד מרוקא מרטיקא נק' זכות
 אדם, ולא ראיתי לעשות עליו הגות בו" כו". ומדוע לא אמרתי היה גזור לכרוך עם
 ס' הזכות גם ספרי תורת הראש"ע ורמב"ם ומכרשיהם וספרי הרלב"ג, ובערו יחד באש
 קנאתו! הלא בזה כן אלה כמהו גם המה?! — מדה כנגד מדה! — בשכר שנתה דוד את
 בית ה' ישנם אליה את מתכוו וירחן אליו ויאמר לו את ביתך כשרוף עליך באש! הוא בנה
 חומת ירושלם חומה נשגבה סביב לאמונתו ומחי קבלו יתן בחומותיו בעל האגרת; מנדת
 ליון היא עיר דוד לכן יבואו עליו מלודים וארמים; הוא המיש את היתד אשר תלו עליו
 מתנדי אמונתו כל הנאלאים והלפיעות, והיה זה שכרו — היתד ברקתו! — אך אל
 יפול עליך לבך, הקורא הכלבג! כי דרוש כא מעל כל ספר הזכות ומראה, כי תמים היה מחברו
 תמים עם אלהיו ועם תורתנו הכתובה והמסורה, ואם גם הרחיק לכת מעט ברמזיו,

הנה כל כוחו היתה לשם שמים, להורות לבני ישראל, כי כל יום ויום זמנם להפסיק מהם
 זהות הכחש הקדמוני והאחרוני, המטיל ארס בתוכנו תמיד, אם אך יעמדו על רגליהם
 תמיד כאשר עמדו רגלי אבותינו על הר סיני, כי המאור שבתורתנו הקדושה מחזירנו למוטב;
 ולא יתן המחבר את המשחית לבא ולנגוף את בני ישראל, כי יבוא מסית ומדיח, לאמר:
 כי צמות אדם אחד יכופר לנו עון כלנו אשר נואלנו ואשר חטאנו אכחנו ואבותינו ואשר
 יחטאו עוד חליהם בכינו אחרינו... והנה ראית, הקורא היקר, כי הגאון בעל סה"ד הוא
 לדיק בביר לא ירשיע ען הלדיק את האדם הקדמוני וכלדק קדש דתנו על ידו. ואף דון
 ינחק (והוא היה בן דורו של ר' אלי', אשר גם אליו רץ בחמת כחו באגרותיו), אף הלדיק
 הזה, בכל תוקף מלחמתו ועולם התנגדותו לדרכי הביאור של מחברנו זה, הנהו אומר:
 "סוף דבר אפי תמה מאד מהאנשים שלמים הם אחנו, איך הוקשה עליהם לפרש
 הפרשה הזאת כפי פשוטה "וכו'. הנה היה צעיקו מחברנו זה אחד משלומי אמוני ישראל! —
 אך זה רעה חולה, מכה מתהלכת בכל הדורות היא, זאת תורת הקבלות! תורה אחת
 לכל הקבאים — לחשוד בנבאים; הזמנים משתנים והם לא ישתנו, ואין כל חדש תחת השמש! —
 ובס' התורה והפילוסופיא (עמוד קס"ז בהערה) שם ש"ר נוכח עמו, ואומר: אמנם
 הגלה חזון הקורא, כי יש ת"י ס' כ"י נקרא זכות אדם להר"ר דוד מרוקא מרטיקא, בו
 בקש המחבר להוכיח שלא חטא אדה"ר מעולם באכילת עץ הדעת ושלח בא אליו שום עונש על
 זה, וטרח הרבה לבאר כל פ' בראשית בדרך רמז, והנה ידוע שבציטוט הסבה יבטל
 המסובב, ואילו היה דברי המחבר ההוא אמיתיים יכול מעלמו כל צניכנו, אך לפי קולר
 דעתי לא לדקו בזה סברות החכם ההוא בשגם היה פילוסוף גדול, ויש לי ראיות רבות
 לבטור אותם. עכ"ל —

והרב החכם והמקובל רמז"ג ז"ל בס' תולדות גדולי ישראל (עמוד מ') אומר: במוהר"ר
 דוד די רוקא מרטיקא חכם קדמון חכם' זכות אדם כדי להלדיק אדם הראשון ומהו אשמו
 בחטאם על אכילת עץ הדעת, והס' הזה היה כתיבת יד בידי הקדמונים ועד אחרון אלל
 הכומר די רוסי, כמ"ס בספרו חלק ב' ס' ק"ג ושם האריך לבאר מהות ואיכות ס' הכ"ל.
 עכ"ל. רומז לרשימת החכם די-רוסי מוכ"י אשר היו לו. ודי-רוסי זה בס' שמות של מחברי
 ישראל עפ"י סדר אלפא ביתא, כותב (לפי העתקת החכם הד"ר בא מצ ערג ער לל"א)
 בערך: (Roka martica david fi) כי היה לפניו שני כ"י מזה הס' (וכראה מדבריו
 שרק בכ"י אחד שלו נזכר שם המחבר). והוא אומר שם, כי המחבר הוא מומן בלתי נודע,
 וכי כל רוסי הספרים רשמוהו על שם בן בלי שם. ובן יוספר שם די-רוסי, כי המחבר יתן
 את מגדול נולדו; ולפי עדותו הוא מונח בכ"י גם בוואטיקאן —

והנני מודיע להקורא הכתוב, כי מלאתי חלק גדול מהס' הזה בכתובים גם בין כ"י
 אשר זכיתי לקנות למען הרב הגביר הנעלה מאד כש"ת מוה' נפתלי הירץ גיכלב רב
 כר"ו המזכר, אך ציטו השם. כי המעתיק עשה לו שם להחזיר שם תפארת: תפארת אדם,
 ולא: זכות אדם; ואני לא ידעתי הסבה למה הוא מוסבשם בכ"י ההוא. והנה ראש דבר
 הס' מתחיל שם: **אד"ם** בר"ת; ותהיה א"כ האות א' במקום: אומר, או אני, ויגל
 שם דוד מרוקא, או: מרטיקא מאותיות ד' ומ'. וכראה, שגם על שם עלמו קרא
 המחבר את שם ספרו: זכות אדם, ולא רק על שם אדם הקדמוני לנד, כפי מה
 שאמר בסיום הספר. וכראה בחמת, כי לא חסן המחבר להוסיף עפיו את שמו המפורש
 זה בודאי עפני המורא. לא בי ירא היה, כי דור אחר יבא ויאמר לו: הנני שולח לך
 את אליה, והוא שמת אליך קשה; לא ירא מאייב, איש מאכזבינו, כי אם יראה ורעד
 באו בו עפני מולדת חן — והוא הדבר כי לא שם לו על פני חן, כאשר ראינו כי לבעל שפתי
 ישנים ולבעל סה"ד לא נודע המחבר בשמו; ובן ראיתי למעלה עדות די-רוסי, כי רבים מרוסי
 הספרים לא ידעו מהו שמו של המחבר. ולכן גם ברפלוגתיה בעל האגרת כותב: ספר מיוחס
 לר' דוד כו', כירק על פי מסורת קבל את שם המחבר. על כן בואו כא אחי! בואו וכחזיק
 טובה לכבוד.. בעל הלבוש יחי', כי עשה כיום לדקה לזכות את ישראל בס' הזכות הזה,
 למען היות ניר לד' ויד! וגם אותי יצרך בא הקורא האהוב, כי על פי דברי אלה ילא שם

הוא החכם המפורסם... רמז"ג ז"ל בס' תולדות גדולי ישראל... עכ"ל

בשנתל 707 ולא יכרת לעולם! —
 גם לזאת בשעת, בהגלות כגלות לעינינו היום פירוש מסבת ראש השנה לתרומב"ם
 ז"ל, הזכיר במעט אשר באחר לנו מירושלמי לכמה מסכתות הבבלי וקבץ הלכות הירושלמי,
 אשר הם ראשית כחו וחובו; כי אותם הוליד בימי בתורו, בערס נמלחו לו עוד ב"ג שנה
 לימי חייו, ועוד קודם לתבואתו, שהיא פירוש המשנה. ודבר הירושלמי
 האלה היה יקר כבר בימי ר' עובדיה, אף חזונוס בספר; כי הוא ז' לאמר (הקדמת
 לזה לדבר): וכתפשוטו סברו (של הרמב"ם) בכל כפולות הגולה, וכן חבר פירושם בגמ'
 בלשון ערבולא כתפשוטו מעשית עסק הבאים אחריו בנבלי. וכבר מזה יראה הקורא המבין דבר
 באמתו, כמה החוקים הם מהאמת דברי החכם החוקר ובודק ולא בצבע חקירות ובידיקות,
 ה"ה הדק' הר"ר גר ע"ן כ"י, שאמר בסוף הכרך השני מספרו (72 462): פירוש
 הרמב"ם לשלש הסדרים מועד נשים טוהקן ומס' חולין עגמ' הבבלי, אשר נאבדו מאתנו,
 הוא מחמת כי מאזרם, הרמב"ם בכבודו ובעלמו, לא נתבס לעבור במחנה ישראל, ומאזר
 היו פרי נוסר אשר לא גמלו עוד, כי חבנם שהיונו עוד עול ימים! — והנה עיניכם
 הקובאים התמימים! רוחות, כי פי הרמב"ם בעשמו הוא המדבר אליכם, הוא ולא אחר,
 לאמר: וחברתי פירוש בתלמוד סדרי מועד נשים וטוהקן, לבד מארבע מסכתות אפי' חושב
 עתה בהם לתבואתם ועוד לא מלאתי פכאי לדבר בהם ומבדתי כמו בן פירוש לחולין
 ברוב הנידח אליוכו (הקדמת פי' המשנה). היספר ויאמר כדברים האלה מוזנר בדבר
 תבואו אשר לא מאן תן בעיניו ורלתם כפשו לבונו תחת הפדק למען לו ילך לטמיון ולא
 יזכר ולא יפקד עוד?! ועוד הוא יבא היעוד וההצטחה מומנו כי עוד יבלה לעשות את מלאכתו
 את אשר החל לעשותה (באמרו: לבד מארבע מסכתות אפי' חושב עתה בהם לחזר
 חותם) מלאכה אשר התחרע עליה ויחכם כי עשה אותה?! — ולהלן, יאמר עוד הרמב"ם:
 ועיני זה הכבוד פי' המשנה כמו בפי' (כן הגיה לכוון הרב הה"ג מוה' שי"ר גר'
 במקום: שפי', במכתב עתי ישרון להרב הח' קאבאק כ"ו ח"ג ל' 29) התלמוד בו'
 מלמד שזניהם שקילים בעיניו! — וכן בפירוש נא' מה' למשניות תמיד יזכר עם הלכות
 הירושלמי שחבר גם את ביאוריו לגמ', בלשון: וכבר בארנו בגמ' ברכות " כבר בארתי
 הלכה זו בגמרא כפורים"; ואלה הדיבורים יורו ג"כ כי איכנו סוסל את הראשונים —
 פירוש הגמ' והלכות ירושלמי שחבר, כי אם עושיף עליהם; והסנה שלא כתפשוטו פירוש
 התלמוד של הרמב"ם, הוא, מאשר חנרם בלשון ערבי, וכתפשוטו העוסקים בלשון ההוא
 ח"כ חפי' בארבות ספרד, וגם המרבים בעסק לשון הערבי מעשיתו בעסק התלמוד,
 ב"ה העתיקו החכמות החיוביות ללה"ק, ולזה ירמו הרב ר' עובדיה; ואף כי בהארנות שתחת
 למעל' ממנו (או של' בדבריו בחמת במקום בנבלי": בלשון ערב —); ואף כי בהארנות שתחת
 עושלת הכולרים שלא הבינו חבמינו שם בלשון הערבי, כמו שאמר הרב המעתיק את פי'
 המשנה לסדר נשים בהקדמתו: ואלו הפירושים (של הרמב"ם בתלמוד הבבלי שזכר מקודם)
 לא כתפשוטו בחלו הארנות, ר' לארץ אדום". והלא גם פי' הרמב"ם להמשנה לא כתפשוטו
 או מעט הזה (עי' ברשימתו בגדולה של ספרו כ"י הגביר הגדול ר' גה"ג ב"ר ריש
 עמוד ל"ז מה שהבאנו שם דברי המעתיק את פי' המשנה לסדר קדשים ומה שהעירנו בזה) —
 אך זה הדבר של גר ע"ן בפעם בפעם, כי לא מהר בדברים, וישפוט עבלי העמק והבן
 בספרים, גם על אלה החבורים אשר עיניו לא ראום רק זרים, ע"כ ילא משפטיו מעוקלים
 כי המה נמהרים — ואמנם סוף דבר הר"ר גר ע"ן בספרו שם, הוא כפי הכרחו להסתכלותו,
 יצן לא הגיד בפנים הספר לא דבר ולא חזי דבר ועדבר חבור הרמב"ם בפירוש התלמוד
 הבבלי (וכן בקבץ הלכות הירושלמי) בילדותו, כי חטא גרען חטאת העלם דבר, והביא
 את אשמו עוד לכפר בעדו בדבור הזה, למען יתראה כאלו בכונה עשה זאת, להעלים עין
 מהחיבורים האלה של הרמב"ם, כי במה כתפשוטו בעיניו? — ולא שכן ולא כעלם ממנו
 דבר חלילה. אבל בלשון זה, לא הביא את קרבנו לכפר עליו, שה תמוס, ויאל העגל
 העקל הוא! — הן איש תם, לא יבש לאמר: תם אני ולא ידעתי לפי שעה מזה ומזה;
 וגם התם הוא חכם, הם שכן דבר מה, ואכמתו אינה מסולקת בכך. כי השכחה רובת

לפתח כל דורש חמת, נאמת ותמים; ולא תאבד מפני זה חכמת חכמים — והנה חן
 רבני צוה להאריך, ולהיבד ליונים איה מקום מחכותם של איה לשכות מפי הרמב"ם לר"ה
 הזה, חלל מחברים שונים, או מי הוא מהם אשר ראה וידע דבר ממנו, כהרב המפרט
 להל' קדוש הדש, הרב בעל מאור עינים שראה חלל אחד ממיודעיו (ר' עזרא מצאנו),
 הרחי"ח בעל ש"ג שהיה הפי' הזה בידו, כי כבר קדמוני לדבר צוה (ובדבר מקלת יתר פירושי
 הרמב"ם להבב"ס) זולתי מגדולי חוקרי וממנו יחיו, כמו החכמים המפורסמים דירי כצורג,
 רח"ג, והרב הה"ג מוה' שי"ר יכו' במכתב עתי של רח"ג (כרך ראשון שנת 1835
 ז' 422), ורח"ג עוד בספרו: משה בן מיימון (ג' 48 הערה 16, ול' 57
 הערה 32), והר"ר חן טוב ע"ה בקונטרס זכרון שם הנשפח לס' כפתור ופרח
 בהדפסה שניה של ברלין ערך הרמב"ם, והרב הה"ג רז"ף ק"י בסוף ס' דרבי המשפח
 (כ' 342); כלם הראו מראה מקומות באלה —

ועתה, בואו דודים לנן הרמב"ם ז"ל בפירושו זה, ואכלו רעים את פריו, לא פרי צושר
 כי אם פרי גומל. כי האף חמס כגמול היה עוד מורטו ומאורנו הרמב"ם כנעשו את
 הגן הזה, אבל כבר אז גמל שקדים; ולא לגמולי מחלב יורה דעה, פי אם יבין שמועות
 מס' ר"ה לוקים. כי הוא ז"ל כבר אז לקח טעם זקנים, היה גדול בחכמה וקטן במחן
 השנים — ועלינו לשבח ולהודות ולהלל, את הגבר הוקם על להקים מערמות עפר,
 עפר יעקב, ספרי קדמונינו כ"כ, ה"ה האלוף המרוסר' נפתלי הירץ גינזבורג יחי'
 הכוזב, כי אסף גם את הסגולה היקרה הזאת, פי' זה של הרמב"ם לר"ה, והביאה א
 תוך בית אולר ספריו, אולר נחמד בכוה חכס, שעל פי הפ"י הזה ועפ"י כ"י אחר של
 בית האולר הגדול של הקיר"ה פה, הוא נדפס היום — ובואו אה, אחי ורעי אפי ומיודעיו!
 בואו נא וחזקו את ידי ... המו"ל יחי' בחלקים, גם על הדבר הטוב הזה אשר עשה
 בישראל כיום להחיות את הפליטה הזאת הנשארת לנו מימי פעוריו של הרמב"ם ז"ל! —

(ג) : ספר שעשועים. קודם שנדבר דברים אחדים על דבר המחבר ר' יוסף זבארה
 ועל דבר מחברתו ז"ל, כטע שעשועיו אשר נשתעשע בו, כדבר מעט גם על אדות משפחתו.
 והנה מלאנו : — א) : כי בשנת ה"ח ס"ה ח"ט היה בברב לוכה אשר שמו כסס
 המחבר : יוסף. הן כמלא חתום גם השם : יוסף בר' בנבשת ז"ל בן זבארה, על
 כתב החרס של הרשב"ח ז"ל וצית דינו וקהלתו בענין למוד חכמת חזונית וכו' (שו"ת
 הרשב"ח המוכנה לחלפים סי' תי"ז, וכבר העיר ע"ז גם החכם הבולל מוה' לוכ'ן שי'
 בספרו הכנגד לור געשיכטע עמוד 463 בהערה). ויש להעיר עוד כי הוא החתום גם
 בשני הכתבים הנאים לשני החרס (בסי' תט"ו ות"י ע"ס) רק בשמו ושם אביו : יוסף בר'
 בנבשת זללה"ה, ז"ל, ולא בשם משפחתו. וידעת מזה שטעות כפל במכתב קנאות (ג'
 157) שגא שם על החתום בכתב הפסק דין הא דרבה. (* 1) : יוסף בר' בנבשתי
 ז"ל וזכא כה, וב"ל יוסף בר' בנבשת בן זבארה; וכן כתוב הדור הוא במכתב קנאות
 כ"י ישן כושן אשר להגביר המרוסר ר' נח"ג הנ"ל. ב) : בשו"ת הרשב"ח (שס"ט תט"ו)
 בא בין החתומים מברב לוכה חתום א' : משלם בר' יחחק בר' משלם בר' בנבשת
 וידעת היום, שג"ל : משלם בר' יחחק, משלם בר' בנבשת, והם שני חתומים; וכן כתוב
 לכסון במ"ק כ"י הנ"ל. ובכתב השני (שס"ט ת"י) : משלם בר' יחחק בר' משלם, כ"ל ג"כ.
 משלם בר' יחחק, משלם בר' בנבשת (במ"ק כ"י במקום הזה של כתב השני לא מלאו
 רק מעט חתומים). והנה כבר בכתב השלישי כתב החרס של הרשב"ח (שס"ט ת"י)
 כתוב : משלם בר' יחחק חיי, וכן זה הכתב עלמו במ"ק הנדפס (ג' 154) : משלם בר'
 יחחק, סתם, וכן במ"ק כ"י (שגם שם מלאו רק מעט חתומים) אך בהוספת : ז"ל,
 ובמ"ק הנדפס (ג' 61) : משלם בר' יחחק, ובכ"י ממנו במקום ההוא : משלם בר' יחחק

(*) 1) כ"ל ס"ג 156 במקום : בן האדרבה, פי הוא פס"ד לנטל החרס של הלד שכנגד
 שהיה שלא כדן, וכן כ"ל : אדרבה, במקום : אדרבה פעמים שם בעמוד 154, וכן
 ס"ג 167 בטעות : דין האדרבה.

חכ"י, ובקצמ"ק הכדפס (לד 157): משלם בר' יצחק חכ"י ובכ"י, באו' ממשלם בר' יצחק חכ"י;
לא שאות הב' כמסכה שסמאות הח' עלמה עד שבמעט איכ' נכרת הב' לאות מיוחדת, ובראו הח'
והב' כאות אחת, וגם לפני המעתיק את האו' הראש"ה הכ"ל היה כתוב שם המסכה "חכ"י"
באותיות מלוספות, ע"כ כשחנש השם: חכ"י, לשם: ח"י. והיה ח"כ בר' משלם בר'
יצחק זה בן משפחה הידועה בשם: חכ"י (אלחכ"י). עכ"פ הנה אהכנו הרואים כי ר'
"משלם בר' יצחק" לחוד, ור' "משלם בר' בנכנשת" לחוד; וקרוב לודאי כי זה ר' מושלם
בר' בנכנשת, הוא אחיו של ר' יוסף שקדם זכרו, וא"כ גם ר' משלם הזה חף הוא
לבית זב"ה יתיש. ג): בדור ההוא עמו אנו מולאים את ר' יהודה זבארה כותב
בכתב החתירה בענין אמונת תח"מ ועוה"ב (נגד דעת הרמב"ם) על הדרך אשר הלך
בה ר' אהרן הלוי (הוא בעל נדק הצות) שהוא הי' רבו ומביא שם בענין זה גם את הרמ"ה
ז"ל [עי' דוקים לב"ל ד"א לשנת 1847 טו' 8 לז' 117, והוא ראה את הס' כדפס
ומנח באוזר הספרים של עיר לוי' דען, ואעפ"י שהוא כדפס הוא יוקר המציאות מאד
והנהוגות כפי"באזר הקיר"ה פה 2*]. ור' יהודה זבארה זה הוא הוא בודאי" החכם
הנעלה המזכיר הנח ר' יהודה אבן זבארה" אשר שר שלמה בתים בעלי יתד"ת יתד
ש"ת י"ת בלתי ובסוגר לכבוד הרב המאירי ולכבוד ספרו בית הבחירה (עי' בתולדות
המאירי אשר הקדים הח' ר' ז' שטערין כ"י לפירושו של המאירי לאבות). ד): הח' פירסט
מביא בלב"ל ד"א לשנת 1849 רטו טו' 24, כי היה בידי ידידו הר"א אשכנזי כ"י
ס' מלאכת הסופר בדיני כתיבת ס"ת, והוא מלאכת ידי ר' משה זבארה ממגורו
קשטיליא. ומאשר היה כרשם בזכרוני, כי משה אחר (רמב"ם כ"י) עמד, אשר לא
יאמין במשה זה ותורתו, כאלו אמר: משה בדוי הוא מהחכמים פירסט ואשכנזי, ואם לא
הגיד לנו טעמו, על מה ולמה הוא מטיל ספק באמת הדבר הזה? רק שכן דרכו,
כי הוא למוד לחשוד את כל אדם ולספן באמונת כל איש, ומשנתן לו רשות להשחית אינו
מבחין... ע"כ עמדתו וכתבתי להח' מהרא"ה הכ"ל, כי יודיעני נא אכה מכר את הב"י
ההוא, וע"ז ענה דודי ואמר לי במכתב מטובים מיום ב' דחה"ם תרכ"ב, בזה"ל: בדבר
דיני כתיבת ס"ת להרב ר' משה זבארה זה רבות בשנים אשר קינתו בעיר ואם בישראל
פ' אשכנזי, אמרו שהוא כתב ידו של המחבר בעלמו, כתב ספרדי מהודר מאד, וכתתו
להח' אורי חי סאר איוו אל ז"ל בטריעסט, ובעת הוא בלי ספק בברעס לוי"א
תוך חובר ספרי בית ספר הרבנים אשר שם, וכמא"ת העתקה ממנו בג' יביל ע"ה
בבית המנוח הרב הכולל במוהר"ר יצחק הלוי ז"ל, עכ"ל. ומי יתן ויחלף מחכמי
ומורי בהמ"ד המוכר להודיע אש"ה הוא הוא כמא"ש שם, ומה טובו ומהומו, ואולי רשם
כבר עיניו הח' רמב"ם בעלמו ברשימת ספרי המנוח סאר איוו אל שמש"ה ח"כ ואכ"י לא ידעתי.
והנה חכמי מאיתי זכרונו פעמים בס' היקר ב"ק ק"י כ"י אלל הגביר האדיר נה"ג
הכ"ל יחי' (עי' לע"ע על אדות הס' ההוא בקיקיוני לז' 69). ח"ל במקום א': ואחזור
לדבר קצת דקדוקים בחומש, תחלה במלת אבידע ואלדעה במקומותו מרגלם בפומייהו
גדול וקטן קוריוו אלדועה הד' בחולס והיא בכל הספרים בקמץ רחב כו' כו' עד: וכבר כתבתי
למזקק הגדול שהיה לנו במערב במתא ס' אלי במוהר"ר שלם ו' לור על ענין זה, והשיב

2*) הח' פירסט בביליוטיקה שלו כותב גם הוא על דבר ענין הדפוס של מכתב החתירה
ההוא, אך מה שאומר שם כי היה מחברו ר' יהודה זבארה זה בן דורו של ר' מאיר הלוי
אינו מדוקדק, כי היה חי אחריו, ואיננו מביאו כלל לבן דורו רק מביא דבר בשם אומרו,
ועל הרמ"ה אומר שהיה רבו; והוא לא היה רק בן דורם של הר"ה והראש"ה והמאירי.
גם מה שהחוקר הזה הוא מוסיף לומר שם, כי איש אחד הגודע בשם יוסף זבארה בן בנכנשת
מובא בתשו' הראש"ה סי' תי"ז וכי הוא מזכר גם (בשיר) חרב המתהפכת של (הר"ה) בדרעי,
זה שלא בדיוק כלל, כי ר' יוסף בן בנכנשת איננו מוצא מהראש"ה, רק הוא חתום על כתב
של הראש"ה, כאשר כבר ראינו וכן יתראה בהמשך דברינו אלה כי לא ר' יוסף זבארה בן בנכנשת
מזכר בשיר חרב המתהפכת רק זה ר' יוסף בעל ס' השעשועים

לי ח"ל : ועל מלת אלדעה האמת קריאתה בחטף קמץ , כי במקרא של הרב ה' משה
 ז' א' ב' ר' ז' ל' שעליו אכנסו כמלת בחטף קמץ כו' ע"כ . ובמקום אחר כתוב שם בזה"ל :
 וכן תומאים בכתב יד מהר"ם ז' א' ב' ר' ז' ל' חתום בסוכו משה ז' א' ב' ר' ז' ל' : וכמהו ראיתי בעיר
 מראש יע"ה כתיבת ידי חכם אחד נקרא הראש"ע שנראה מדבריו שהיה חבר למהר"ם
 ז' א' ב' ר' ז' ל' , ומחבר קינות לבתי (במו : על בתי —) כנסיות שעזבו בשעת הגירוש מספרד ,
 שאומר זה מה שקוננתי אני וזה מה שקונן חבירי מהר"ם ז' א' ב' ר' ז' ל' . מכל זה נראה
 כי האמת הדבר , כי היה הר"ם ז' א' ב' ר' ז' ל' מצטט הגולה אשר הגלו מספרד , מסכים עם דברי
 הר"ם ז' א' ב' ר' ז' ל' שהי' ממוגרשי קשטילא ; וכי הי' אדם גדול בתורה ובייטן , וגם ספרד דווקא , וכאוי
 הי' שיחבר הס' אשר אמר עליו מוהרר"א ז' א' ב' ר' ז' ל' שחבר בדיני כתיבת ס"ת — . ה' : ה' יצחק
 זבארה . לכפי אח' שניסח עתיקי בעזבו א' ב' ר' ז' ל' אהובי הוא החוקר כי יב ויער
 שי' (כמדומה לי מכ' י' אכסבורד) קינה ליונית , המתחלת : ליון התדעי זמן לבנות גדיק ;
 והיא ככל הליונים המליונים אשר לנולת"ב , וראש על גבה : מרתיה (קינה) לר' ילחק
 בן ז' א' ב' ר' ז' ל' שם המחבר לא נרשם בראשי חרוזי' , ולא נודע לי דבר על אדותיו .
 החינו מכל זה כי בית זבארה היה בית אב לתורה וחכמה לירא' ושליונות לפיוט ומליזה .
 ולא נופל היה גם ר' יוסף זבארה הראשון , זה בעל ס' שעשועים שלנו מכל ילידי הבית
 אשר יולדו אחריו . והוא היה מזה בן מזה , חכם בן חכם רופא בן רופא , כמו שהגיד הבן
 יקר את שבתי אביו בס' השעשועים , לאמר : היה איש תם וישר רופא חומן ומשכיל בכל דבר ;
 ולמטה תראה מה שמו של אביו . ושמו של בעל הס' שעשועים הזה היה נשם רבנר' יוסף
 (אבי הרד"ק והרמ"ק) והתלמיד טחן לרבו הקמחי קמחה של תורה , כי הכנים הרב
 בתוך פירושו למשלי פירושים מהתלמוד חכם הזה בלשון : פי' התלמיד ר' יוסף בן זבארה ,
 ור' יוסף בן זבארה תלמידי (כן הראה לנו רא"ג באולר נחמד א' ל' 106) . * 3) ור' יהודה
 חרזי בתחבובי כ"י היקר מאד אשר להגביר הכעלה מאד ר' נה"ג הכ"ל שי' ועי' במחברת
 הנעימה מלאכת השייר אשר זה מקרוב באה לעולם התושיה ע"י ידידנו הנעים ר"א בייבוער
 הכ"ל 3) ושם הוא שמו : חמישים לולאות , בשער י"ב ממנו (שהוא נכדפס שער ח"י)
 הוא עונה וסופר שירי המעלות השונות למשוררכו הקדמונים עד לו — ויאמר : והמעלה
 השלישית תחתיה (תחת המעלה השנית של שירי ר"י הלוי וראש"ע ורמב"ע ור"ן לדיק
 שהיא תחת המעלה הראשונה של שירי גביריל שאין למעלה הימנה) היא מעלות כל משוררי
 ספרד , ר' יהודה עבאש (הוא ר' יהודה שמואל עבאש הכודע בפיוט העקדה), ור' יוסף בן
 זבארה , ור' זרחיה הלוי (בעל המאור) אשר מארץ לירוכדה (גירוכדה) . ועוד יחשוב שם
 מעלות אחרות הנאות אחריו . (וכבר זכרתי זה בקצור ב' שרון אשר על יד הכרמל מכתב
 עתי יקר , שנה שניה עמוד י"ג) . וכן מביא האדם הגדול ל' ז' כ"י (בספרו הנ"ל במקום
 המסומן לעיל) , כי המשורר ר' אברהם בדרשי (אבי המלץ ר' ידעיה) בשיורו : חרוב המתהפכת
 מביא בכתב את המשורר ז' א' ב' ר' ז' ל' ; ובדואי כוננו לזבארה זה שהיה לפניו , ולא לאחר ,
 א' מצני המשפחה הזאת שהיו בדורו . כי הנה הוא מביאו יחד עם המשורר חרזי' ור' זרחי'
 (הכ"ל) ואחיו ר' ירכיה וכן שבתי (ר' יהודה בן שבתי הלוי) ור' יוסף בן יהוד' (תלמיד הרמב"ם)
 שהיו כלם בני דורו של ר"ז בעל הס' שעשועים הלזה (ואם אמנם הי' זבארה' כביר ימוסמרוס) — .
 ובלי ספק חבר מחברנו זה גם מצלעדי הס' הזה עוד ספרים בתורה וחכמה ומליזה ושירי
 קדש וחול שנאדדו מאתנו . וב"ה כי מלאתי עוד קונטרס א' ככבד ממנו , הנלתי כודע
 עוד , ומשם יודע לנו גם שם אביו אשר לא נודע לנו ג"כ עד הנה . הן קינתי למען הג'
 ר' נה"ג הכ"ל כ"ו , גם ס' לקוטי שמואל , כ"י המחבר עלמו , כולל לקוטים שונים בקבלה
 ופילוסופיא ודרושים ופשטים , מהמחבר והמלקט בעלמו , שהוא ר' שמואל משער אריה ,
 ומה שוסף גם מחכמים שקדמוהו אשר מלא בכתובים לפניו . והנה קונטרס א' מתחיל שם
 בלשון הזה : אמר יוסף בן באיר בן ד' א' ב' ר' ז' ל' . והשם : דבאח הוא טעות ול' זבארה .
 * 3) גם שם שעשועי הזה יבואר כפעם בפעם פירושי' למשלי' וקבלת שהיו דרושים למסלבים' הזה .
 זמנה שזמנה בס' הזה במקום א' : רבי לא בי' אי' ושלמה ב' כו' , סוכתו ג' ב' לרבו הריק"ם ז' ל' — .

כי נתרחצ מעט ראשה של אהרן הו' למחלו ככתב שהיה לפני המלקט ונעשה אהרן וזה' והה' היו מטורפות וכתלמו לת' — והרצ המלקט ז"ל לא הרגיש שבצמי השירים אשר עשה הרב המחבר ז"ל נתן בהם סימנים לשמו, כי מראשית היוצאים ראשונה יולא מפורש שם המחבר ושם אביו ושם משפחתו, כזה: ליוסף בן מאיר בן זבארה — הנה תחלת דבר המחבר ההוא, הוא: תחלת דברי, וראשית אמרי, הודות משירי, לאשר אין לו ראשית בו — בתחומים פשוטים; והם הקדמה לגופו של המחבר הבא אחרי בכלות התחומים האלה. והמחבר עלמו הוא שיר שקול מקב"ו בתים; ועל גבי השיר כתוב: אלה הם בתי הכנסה, אשר הם לכל קוראים מרגוע ונופש. כמלא שם המחבר בכלל הוא בתי הנפש — ועלם ענין השיר הוא זה: הוא מתחיל בשבח הבורא צדיקת העולם וכל לבו עד שנגיע להאדם אשר יר' ה' בחכמה, וידבר מכותה כפשו וכותה גופו וטבעיו עפ"י הכמת הרפואה ומסיים בנאמי דפתח, התחיל בשבח הבורא ית' ומסיים בשבח. ואין ספק שהמחבר הזה הוא מר' יוסף הראשון, זה בעל הס' שלנו, ולא מר' יוסף אחר למשפחת זבארה, וזה מוכח לדדים: א' גם הלום ראינו חכמתו של המחבר המחבר במלאכת הרפואה אחרי ראיתנו זאת בס' שעשועים; כי רופא היה. ב' הנה המחבר הכהו הולך שם במחברו בתי הנפש עוד בדרכי הר"ם ו' ג' ברוב, כן בתפשו את לשונו (כאשר הוא תופש את לשון הרשב"ג גם בזה ס' שעשועים —) וכן בתפשו את דעותיו של רשב"ג אשר הם לפנינו ביחוד בס' תקון מדות הנפש — ולוא הי' ח"ו יוסף זה בעל בתי הנפש, בדור שאחר דור הרמב"ם כי אז היה מחזיק בדעת הרמב"ם המתכבדת ליה הדעת של ג' ברוב — ג' ב' בזה שהמחבר בתי הנפש הוא יולא בעקבות הרשב"ג הכהו יולא ג' ב' בעקבותיו של הריק"ם, עפ"י מה שהביא בשמו הרשב"ג ז"ל (עי' מה שהראשית והעירותי בזה ביוכת יעמוד ע"י בהערה, וצ"ב כרמי השמי יכ"י עמוד ל"ג); וזה יתכן לר' יוסף המעשעע שלנו לעשות כן, כאשר היה תלמידו של הריק"ם. ד', כמה לשונות ורעיונות של מחבר בתי הנפש וכותה לשונות ורעיונות של ס' השעשועים, כפשו וכתתו יחדו, כאשר יתראה כבר מלשון החרוז הראש על גב השיר השקול, כמובא למעלה, הדומה וזה להחרוז: — העמק הנפש, להמליח הגוף מרגוע ונופש, הכתוב בראש דבר ס' השעשועים. ה', מלמד הראיות המחייבות הללו יש להביא גם ראיות שוללת, ממה שלא מלאנו עד כה שם חכם ר' יוסף בן מאיר אחר, לא בזמן מוקדם. לו לר' יוסף בעל השעשועים ולא בזמן מואחר לו; וא"כ לא כולר המחבר: בתי הנפש, לא לפניו ולא לאחריו — ובקובץ סליחות ומחזור לר' ה' וסדר יו"כ לר' משה בן עזרה, כ"י יקר על קלף של הג' ר' נה"ג י"ז ה"ב"ל, מלאתי סליחה לכל נדריי, התחלתה זבח בן אביון פדין כריף, תודה — ושם לעליון כדריך; ומלאתי כי סימנתי: זבארה, ובחך היודע למי היא מבני זבארה. וקרוז אללי שהיה לבעל ס' השעשועים. בעבור שהוא היה כפי הכראה המפורר הראשון במשפחתו, ולא היה לריך עוד למסור תמיד שמו שלם לשמו, כי הכל הכירו אז את זבארה" זה לבדו לפי שם, והשם: זבארה לבדו הספיק לדעת, כי הוא הוא זבארה, הוא הוא יוסף בן מאיר, הוא ולא אחר. וקבלת סיוע לזה שהסליחה ההיא, היא לבעל השעשועים שלנו, הוא, כי חרה ח' מנוכה מתחיל: הפא, אולי ירמוז זה למלכות המפורר שהיא הרפואה — 4* (ובעיני רא"ג (אזכרה בחמד' עמוד 8 ועמוד 9) כראה, כי ר' יוסף זבארה שלנו הוא האיש אשר הוסיף הערותיו באתה ספרים כ"י שהיו לפניו (כגון בפ"י רבו הריק"ם ולא יזכרו) וחתם א"ע בשם ז"ל ב', עפ"י מה שהביא הת' רל"ד מאתה ב"י. ובשנת כת"ר הוליא לאור רמב"ם ויפוח הרמב"ן ובסופו ס' מלחמות ה' לר' יעקב בר' ראובן, ושם ד' י"ג ע"ב כתוב: ראוי לברר שם מאין מדברי יוסף בן זבארה ופ"א וכו', וע"י העיר רמב"ם שם בנדק ואמר: כראה שג"ל זבארה (עעות הדפים זכ"ל זבארה) והוא בע"מ ס' שעשועים כ"י. 5* (ומלאנו של ר"י ב"ר שאמר: ע"ד ר' יוסף כ"י, מעשע שהי' —

4* ודע הקורא, שאם תמלא פיוט וראשי החרוזים: יוסף בר' מאיר, לא תמורה להחליט כי הוא ר"י שלנו, כי כ"ז שלא ראונו שם המשפח', קרוז לודאי אללי שהו' מהפייטור' זכר מאיר בן מהאגור'. 5* וכן שער כוחת כבר במאמרו ע"ד ר' זבארה אשר טכיר עוד למטה (ועל' רח"ג חולד

אור מעט על דבר הם' שעושים ומחברו בדרך הא יכלי ק לופידיא של ערש וגרובער
 (ח"ב חוברת ל"א מן דף 93 ואילך) עפ"י מה שגלה הם' מוכח באובספורד כדפס בקוסטא
 שנת 1577 בלי ראימת מקום ההדפסה חמכה, ע"י ר' יחזק עקריש; והוא יקר המליחות
 במאד מאד (אך כ"י ממנו לא ראה). ויאמר שם עפ"י מה שזכה לראות או את הם'
 ההוא, הוא לבדו, מה שיכולים אכתבו כלנו היום לדעת עפ"י ההדפסה שלפנינו בזה מתוך
 הכ"י של הגביר המהולל ברוב התשבויות מוה' **נפתרי הירץ גינובורג** הי"ו הכ"ל,
 כי הדבר הוא קרוב לדאי, שהיה זבארה רופא (זה ודאי גמור!) והי' מברללונה והלך
 משם למדינת פרובינצה (לעיר כרצונה עיר מושב הריק"ס) ולא בא שם אל מחוץ חפלו
 כי לא השיג התכלית המבוקש לו; ושם בפרובינצה כהיה תלמיד הריק"ס. (6* וש"ס
 הוא מסופק אם בדבר הזה האחרון, ובא רעהו הח' רח"ג וחקרו, כי באמת היה רי"ז
 תלמידו של הריק"ס (או"כ"א' 106 בפנים ובהערה). גם זאת ידענו, כי זכה המחבר
 לשבח אל ארצו ואל מולדתו; ויותר מזה השיעור לא ידענו מאומה מתולדות חייו. ואם גם
 יתודע לנו קרוב לסוף הם' פתרון החדה, כי "הנעש בן הדש" הוא השטן בן השד,
 חין אכתבו יודעים אם השטן הוא הילר הרע, ילך לב האדם הגדול רי"ז בעלמו, אשר השיאו
 לעזוב את ארצו ולנטוש את כחלתו, וגם ארכו ויעיבן רק למשל נכתב, או שבאמת
 איש מהאנשים, ילוד אשה, ולא יליד מעמק השדים והשטנים, פתחו וגם יכול לו והוליהו
 מארץ מבורתו ומולדתו, ואחרי כן התעולל ויסתולל בו, כי התכבד לו האיש ויחשבהו
 יוסף. לאזהב לו, והוא שוכח לו. ולפי זה אולי גם עיבן וארכו שמות אנשים הפו כ"י ש
 והפכפכים הם, אנשים אשר היו וחיו, אשר לא נדע שחרם היום, ומי יודע?! — ...
 וגם יודענו הח' מהרי"ל דוק יס הי"ו, זכר לטוב. כי לקט לקוטי אורות מס' השעושים
 והפנים הנה והנה, זעיר שם זעיר, בתוך חבורי היקרים ובתוך חייה מוכה"ע לישראל —
 ועתה, אתה, הקורא החביב! אשר דברי הם' שעושים, אשר כשמו כן הוא שעשעו
 את כפסד היקרה, בדרך תכרך כא' גם את כבוד המוליו לאור ... מוה' **יחיאאל**
 יחיה אלן ברוב חסדו! — וגם צידך להחיות את כפשו ואת כפשות ביתו, ולהחיות
 מתים לדיקים וחכמי עמנו כ"ע, כי בטובך וחסדך וחמתך, כהנשיא רב שנת שום תשים
 כספק. צעויות לדיקה ועל כדיובת תקום! —

אכול לחם חכמה בכסף,

קנה בינה, במחיר קח לקח;

ונתם מברו, כי בקוסף,

השחה, יין לבנון, יין רקח! —

ונברכו גם מברכי הכותב לכבוד תופשי התורה, לכבוד חכמים, ולכבוד — כבוד הללנון
 הזעיר **שניאור זק"ש**.

(6* המאמר הזה של רמז"ש, באיתי זה חייה שנים בצנית האונר של ספרי הקיר"ה
 פה, אחרי עמל רב וביטול זמן הרבה ללכת לשם חייה פעמים, עד אשר אלאתי שם את
 הכרך ההוא מהאיניקלופדיא שם הוא כדפס, ורשמתי לי במשך רגעים אחדים ממש,
 חייה ראשי פרקים ממנו, הכל מה שראה או צעיני מועיל לי לדעתו. ואיני בטוח היום
 בעצמי, אם לא שכחתי ממנו חייה דבר אשר נחקר לי היום בענין מאמרי זה; ואם לא כמלא
 פה דבר מה אשר אמרם הוא רמז"ש ש בתחלה. ע"כ אני מתנה פה בפירוש, כי אם המלא
 ימלא פה שורש דבר מאומה אשר קדמנו בו הח' ההוא, אזי לא לנו לא היה הדבר
 ההוא, כי אם לשמו תן כבוד! אתה הקורא, כי לו משפט הקדימה — ולא במרד
 בהאמת חלילה, ולא במעלל אשר מעל בני ונבל סופרי ישרון, הילודים בחרן רוסיה או
 פולין — עשיתי זאת, לבלי להביא את שמו, חלילה לי מזה חלילה! רק משכחה —

(אין לי מקום להזכיר את שמו, חלילה לי מזה חלילה! רק משכחה —
 שכתבו יחזק עקריש, שכתבו יחזק עקריש, שכתבו יחזק עקריש, שכתבו יחזק עקריש)

עכ
 ישר
 שו
 ז"ל
 ליר
 וחכ
 עלי
 בית
 ויהו
 אד
 היו
 ולי
 מן
 ומו
 ימו
 סס
 מר
 במ
 הא
 בה
 ובע
 בלי
 זה
 מו
 ר
 א'
 בק
 בל
 יו
 ימו
 בע